

Lakivaliokunnan mietintö 16/1996 vp

Hallituksen esitys laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 1996 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen 109/1996 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist, ylijohtaja K. J. Lång, lainsäädäntöneuvos Paula Puoskari, lainsäädäntöneuvos Veli-Pekka Viljanen ja kriminaalihuollon ylitarkastaja Kari Vanhala oikeusministeriöstä, rikosylitarkastaja Keijo Suuripää sisäasiainministeriöstä, ylitarkastaja Anne Hujala sosiaali- ja terveysministeriöstä, laamanni Yrjö Sivola Joensuun kärjäoikeudesta, kaupunginviskaali Tom Ifström Helsingin kaupunginviskaalinvirastosta, I kaupunginviskaali Matti Tolvanen Joensuun kaupunginviskaalinvirastosta, poliisimestari Askö Koivunen Hangon poliisilaitokselta, osastopäällikkö Jouko Kallio-maa Helsingin sosiaalivirastosta, nuoriso- ja sijaishuollon päällikkö Pirjo Hätälä ja sosiaalityöntekijä Kari Matela Oulun kaupungista, jengityöntekijä Timo Eronen Joensuun sosiaalivirastosta, apulaistoiminnanjohtaja Virpi Hertzberg Kriminaalihuoltoyhdistyksestä, johtava sosiaalityöntekijä Kalevi Juntunen Suomen Sovittelun Tuki ry:stä, Kriminaalihuoltoyhdistyksen puheenjohtaja, professori Pekka Koskinen, professori Raimo Lahti, apulaisprofessori Pekka Viljanen sekä valtiotieteen tohtori, tutkija Juhani Iivari. Lisäksi valiokunta on saanut Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomari Harri Mäkelältä kirjallisen lausunnon.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikainen laki, jolla otetaan kokeiluluonteisesti käyttöön nuorisorangaistukseksi kutsuttava uusi rikosoikeudellinen seuraamus.

Nuorisorangaistusta voitaisiin käyttää rangaistuksena alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta silloin, kun sakkorangaistus ei rikoksen vakavuuden vuoksi riitä eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemis-

ta. Nuorisorangaistus on siten tarkoitettu sovellettavaksi rikoksiin, joista nykyään tuomitaan ehdollisia vankeusrangaistuksia. Pääsääntöisesti nuorisorangaistus on tarkoitettu käytettäväksi silloin, kun tekijälle on jo aikaisemmin tuomittu vähintään yksi ehdollinen rangaistus. Poikkeuksellisesti nuorisorangaistus voitaisiin tuomita myös ensikertalaiselle, jos hänen sosiaalinen tilanteensa antaa siihen aiheutta.

Nuorisorangaistus koostuisi nuorisopalvelusta ja valvonnasta. Osittain nuorisopalvelu olisi 15—17-vuotiaille sovellettua yhdyskuntapalvelua. Nuorisopalveluun sisältyisi myös nuoren sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja toimintoja, esimerkiksi sellaisia kursseja ja opetusohjelmia, joiden avulla selvitellään nuoren elämäntilannetta. Nuorisopalvelua tuomittaisiin vähintään 10 ja enintään 60 tuntia. Valvonnassa keskeistä olisi keskustelu tehdystä rikoksesta ja sen vaikutuksista. Valvonnan tehtävänä olisi myös tukea ja ohjata nuorta. Valvontaan nuori määrättäisiin tuomioistuimen harkitsemaksi ajaksi, vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään vuodeksi.

Nuorisorangaistusta ehdotetaan ensi vaiheessa kokeiltavaksi muutamien tuomioistuinten alueella kolmen vuoden ajan. Nuorisorangaistuksen toimeenpanosta huolehtisi Kriminaalihuoltoyhdistys.

Esityksessä ehdotetaan myös, että rikoslakiin ja eräisiin muihin lakeihin tehdään nuorisorangaistuksen käyttöön ottamisesta aiheutuvat muutokset. Esitykseen sisältyy lisäksi syyttämättä ja tuomitsematta jättämistä koskevien säännösten muuttaminen siten, että tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto mainittaisiin erikseen syyttämättä tai tuomitsematta jättämisen perusteena.

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta olisi voimassa vuoden 1999 loppuun.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut

Nuorisorangaistuksen käyttöönotto

Lakivaliokunta on useaan kertaan (LaVL 2/1989 vp, LaVM 9/1989 vp, LaVM 7/1990 vp, LaVM 3/1992 vp ja LaVM 2/1994 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä ei ole nuorille soveltuvia vaihtoehtoisia rangaistuksia. Valiokunta suhtautuu aikaisempien kannanottojensa mukaisesti myönteisesti rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän monipuolistamiseen ja kannattaa uuden, 15—17-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittavan nuorisorangaistuksen väliaikaista, kokeiluluonteista käyttöönottoa. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä.

Nuorisorangaistus on tarkoitettu käytettäväksi silloin, kun alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta sakkorangaistusta pidetään rikoksen vakavuuden vuoksi riittämättömänä eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Nykyään näissä tapauksissa tuomitaan ehdollinen vankeusrangaistus.

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyy eräitä epäkohtia, vaikka useimmissa tapauksissa se täyttää sille asetetut tavoitteet. Ehdollista vankeusrangaistusta on arvosteltu liian epämääräiseksi, tulevaisuudessa mahdollisesti toteutuvaksi rangaistukseksi. Osa nuorista pitää sitä varsin lieväenä, jopa sakkorangaistusta vähäisempänä rangaistuksena. Toinen epäkohta johtuu siitä, että nuorelle voidaan tuomita peräkkäin useita ehdollisia vankeusrangaistuksia, jotka johtavat pitkään vankilassa oloon silloin, kun ne muutetaan ehdottomaksi vankeudeksi koetusaikana tehdyn rikoksen johdosta. Osittain epäkohdat johtuvat siitä, ettei nuoren rikosentekijän valvonta koetusaikana ole riittävän tehokasta. Nuorisorangaistuksella arvioidaan korjattavan nimenomaisesti ehdollisen vankeusrangaistuksen puutteita. Nuorisorangaistus on tarkoitettu käytettäväksi silloin, kun tuomittavan uusimiskäsi on suuri ja nuori on rangaistukseen liittyvien sosiaalitoimenpiteiden tarpeessa.

Kokemukset ehdotettuun nuorisorangaistukseen verrattavissa olevasta yhdyskuntapalvelusta ovat olleet rohkaisevia. Nuorisorangaistus asettaa täytäntöönpanoon osallistuville viranomaisille uusia vaatimuksia ja edellyttää erityisesti eri tahojen välistä kiinteää yhteistyötä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kokeiluun varataan riittävät resurssit, jotta erityisesti nuorille to-

mittavien rangaistusten valikoimaa pystytään monipuolistamaan. On myös tärkeää, että kokeiluun sisällytetään riittävän laaja seuranta-tutkimus, jotta uuden rangaistustyypin käytöstä saatavat tiedot ja kokemukset ovat käytettävissä rangaistusjärjestelmän kehittämisessä.

Kokeilualueiden valintaan ovat vaikuttaneet Kriminaalihuoltoyhdistysten aluetoimistojen toimintaedellytykset, alueelliset nuorisotyökeilut ja seuranta-tutkimuksen edellyttämä riittävän suuri tapausmäärä. Ensin mainitut valintaperusteet ovat aiheuttaneet sen, että kokeilu on laajuudeltaan suppeahko eikä maantieteellisesti niin edustava kuin yhdyskuntapalvelukokeilun ensimmäinen vaihe. Mikäli nuorisorangaistuksen käyttöä laajennetaan ennen kokeilun valtakunnallistamista tai mahdollista rangaistuksen vakainaistamista, on alueellista edustavuutta parannettava ottamalla mukaan myös pohjoissuomalaisia käräjäoikeuksia.

Rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän uudistaminen

Rikoslain kokonaisuudistuksesta on tähän mennessä toteutunut vuosina 1991 ja 1995 voimaan tulleet vaiheet. Niiden pääpaino on ollut rikoslain erityisen osan uudistamisessa, vaikka vaikutukset ovat ulottuneet myös seuraamusjärjestelmään. Samanaikaisesti rikoslain erityisen osan uudistamisen kanssa on toteutettu myös merkittäviä seuraamusjärjestelmää koskevia muutoksia, kuten rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten uudistus, yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen, yhdyskuntapalvelukokeilu ja yhteisösakon käyttöönotto.

Rikoslain kokonaisuudistuksen yhtenä tavoitteena on nykyisen seuraamusjärjestelmän kokonaisvaltainen punninta ja saattaminen vastaamaan yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia ja erityisesti vankeudelle vaihtoehtoisten rangaistusseuraamusten kehittäminen. Lainsäätäjän mahdollisuudet toteuttaa asetetut tavoitteet paranisivat, mikäli rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän uudistaminen toteutettaisiin laajempaan kokonaisuuteen. Uusia seuraamusmuotoja koskevien lakien säätämistä edesauttaa, mikäli niiden suhde nykyiseen rangaistusjärjestelmään ja muihin uudistushankkeisiin on selkeästi hahmotettavissa.

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä ankaroituu asteittain rikoksen vakavuuden ja rikoksen uusimisen perusteella. Tämän esityksen käsittelyssä on ilmennyt vaikeuksia sijoittaa

nuorisorangaistus ja vertailukohteena ollut yhdyskuntapalvelu osaksi rangaistusjärjestelmää. Ongelma on konkretisoitunut arvioitaessa ehdotetun rangaistuksen ankaruutta ja nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomisen seuraamuksia.

Valiokunta on käsittelyssään tukeutunut seuraavaan yksinkertaistettuun hahmotelmaan seuraamusten ankaruusjärjestyksestä:

- rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopuminen,
- sakko,
- ehdollinen vankeus ilman oheisrangaistusta,
- nuorilla rikoksentehtäjäillä: ehdollinen vankeus ja valvonta,
- nuorisorangaistus,
- ehdollinen vankeus ja oheissakko,
- yhdyskuntapalvelu, joka korvaa enintään 8 kk:n ehdottoman vankeusrangaistuksen, ja
- ehdoton vankeus.

Yksityiskohtaiset huomautukset ja muutosehdotukset

1. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta

Yleistä

Nuorisorangaistuksesta ja yhdyskuntapalvelusta annettuja lakeja soveltavat samat viranomaiset. Heidän työnsä helpottamiseksi ja lain selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen pykäläjärjestyksen, kolmen momentin sijoituksen ja kahden pykälän otsikon muuttamista. Muutosten jälkeen lain rakenne ja otsikointi vastaa paremmin yhdyskuntapalvelusta annettua lakia. Vaikka nuorisorangaistus poikkeaa monilta osin yhdyskuntapalvelusta, se on kuitenkin luonnollinen vertailukohta uutta rangaistusta käyttöön otettaessa. Mahdollisimman yhteneväinen ja johdonmukainen systematiikka ja terminologia helpottaa lakien soveltamista, tulkintaa ja todellisten eroavuuksien huomaamista.

1 § Soveltamisala

Pykälän 1 momentissa luetellaan käräjäoikeudet, joissa nuorisorangaistus voidaan tuomita. Lain soveltamisalan kannalta on ratkaisevaa syytteen käsittelevä käräjäoikeus, ei rikoksen tekopaikka. Lisäksi on huomattava, ettei nuorisorangaistusta voida tuomita, ellei sitä voida panna täytäntöön nuoren normaalissa elinympäristössä.

2 § Nuorisorangaistuksen edellytykset ja 3 § Nuorisorangaistuksen sisältö

Valiokunta on edellä Yleistä-kohdassa esitettyyn viitaten vaihtanut 2 ja 3 §:n keskinäisen järjestyksen sekä muuttanut näiden pykälien otsikot, jotta pykälien otsikot ovat yhdyskuntapalvelusta annetun lain vastaavien pykälien otsikoiden mukaisia. Tämän seurauksena hallituksen esityksen 2 §:stä tulee 3 § *Nuorisorangaistukseen tuomitseminen* ja hallituksen esityksen 3 §:stä tulee 2 § *Nuorisorangaistus*.

Valiokunta esittää näiden pykälien osalta muutetun järjestyksen mukaan seuraavaa.

2 (3) § Nuorisorangaistus. Nuorisorangaistukseen sisältyvällä valvonnalla pyritään tukemaan ja ohjaamaan rangaistukseen tuomittua nuorta. Valvontaan sisältyy myös rankaisullinen elementti ja valvonnan pituus määrätään rikoksen rangaistusarvon mukaan. Pykälän 3 momentissa ehdotettu kolmen kuukauden vähimmäisaika on rangaistusarvoltaan vähäinen ja ilmeisesti liian lyhyt aika käyttäytymismuutosten aikaansaamiseksi. Tästä syystä valiokunta ehdottaa, että valvonta-ajan vähimmäispituus pidennetään neljään kuukauteen.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta vastaa ehdotetun 7 §:n 1 momentin mukaan Kriminaalihuoltoyhdistys. Valiokunta katsoo, että säännös on syytä siirtää lain alkuun nuorisorangaistuksen määrittelevän pykälän 4 momentiksi.

3 (2) § Nuorisorangaistukseen tuomitseminen. Nuorisorangaistus eroaa sisällöltään ja kohdeyhmänsä osalta yhdyskuntapalvelusta siinä määrin, ettei suostumusta tai soveltuvuutta ole asetettu tuomitsemisen edellytykseksi. Rangaistus on tarkoitettu erityisesti rikoksen uusijoille, joiden uusintarikollisuutta pyritään estämään muuttamalla käyttäytymistapoja rangaistuksellisin ja sosiaalisin toimenpitein. Henkilötutkimnan ja alustavan toimeenpanosuunnitelman valmistelussa arvioidaan nuorisorangaistuksen soveltuvuutta tuomittavalle. Rangaistuksen lähtökohdista johtuen on odotettavissa, että uusintarikollisuudella tai rangaistuksen täytäntöönpanon onnistumisella mitattuna nuorisorangaistus ei osoittautune yhtä tulokselliseksi seuraamukseksi kuin yhdyskuntapalvelu.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voi samalla kertaa tuomittavista rikoksista tuomita nuorisorangaistuksen ohella muun rangaistuksen. Perusteluissa korostetaan, että useammasta

rikoksesta eri rangaistukseen tuomitsemisen tulisi olla poikkeuksellista. Mikäli nuorisorangaistuksen lisäksi tuomittaisiin muu rangaistus, sen tulisi olla sakkorangaistus. Ehdoton vankeusrangaistus ei tule yleensä kysymykseen. Ehdotettu säännös on kuitenkin kirjoitettu siten, että tuomioistuimella on asiaa ratkaistaessa laaja harkintavaltia. Valiokunta katsoo, ettei nuorisorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen samalla kertaa ole tarkoituksenmukaista. Lisäksi ehdotettu säännös on tarpeettoman monimutkainen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että samalla kertaa tuomitavista rikoksista voidaan tuomita osasta rikoksista nuorisorangaistukseen ja osasta sakkoon.

Pykälän 3 momentin perusteluiden mukaan nuorisorangaistuksen sopivuuden arviointi sekä nuorisopalvelun ja valvonnan pituudesta päättäminen edellyttävät, että nuori on läsnä henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä. Tämä ei kuitenkaan ilmene ehdotetusta säännöksestä. Valiokunta ehdottaa, että momenttiin lisätään vaatimus vastaajan henkilökohtaisesta kuulemisesta.

4 § Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuudet

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuuksista. Hänen on noudatettava toimeenpanosuunnitelmaa ja sen nojalla annettuja määräyksiä. Pykälää ehdotetaan lain 4 §:ksi. Valiokunta katsoo johdonmukaisuuden edellyttävän, että pykälä on laissa vasta toimeenpanosuunnitelmaa koskevan pykälän (hallituksen esityksen 7 §:n) jäljessä.

Valiokunta ehdottaa pykälän poistamista tästä kohdin. Tällöin jäljempänä seuraavien 5—7 §:n numero muuttuu yhtä pienemmäksi.

4 (5) § Täytäntöönpanon aloittaminen

Pykälän 4 momentissa säädetään nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon raukeamisesta. Ehdotetun sanamuodon mukaan myös aloitetun nuorisorangaistuksen täytäntöönpano päättyisi, kun kolmen vuoden määräaika on kulunut. Valiokunta ehdottaa momentin muuttamista niin, että nuorisorangaistus raukeaa, jollei sen täytäntöönpanoa ole aloitettu kolmen vuoden määräajassa.

6 (7) § Toimeenpanosuunnitelma

Pykälän 1 momentissa vahingossa käytetty

”nuorisopalvelu” sana on korvattava sanalla ”nuorisorangaistus”.

Nuorisorangaistuksen luonteen vuoksi ja täytäntöönpanon onnistumisen kannalta on tärkeää, että tuomittua kuullaan henkilökohtaisesti toimeenpanosuunnitelmaa laadittaessa tai muutettaessa. Valiokunta ehdottaa, että 2 momenttiin lisätään vaatimus tuomitun henkilökohtaisesta kuulemisesta.

Kriminaalihuoltoyhdistyksen on esityksen perustelujen mukaan esitettävä tuomioistuimelle alustava toimeenpanosuunnitelma ennen rangaistuksen määräämistä. Suunnitelman esittäminen ei ole asian tuomioistuinkäsittelyn muodollinen edellytys. Valiokunta katsoo, että tuomioistuimen kannalta on tärkeää saada alustava toimeenpanosuunnitelma, jotta se tietäisi rangaistuksen tarkemman sisällön. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kokeilun aikana on tarkoitus selvittää viranomaisten välisen yhteistyön toimivuutta ja arvioida, onko alustavan toimeenpanosuunnitelman esittäminen asetettava edellytykseksi asian käsittelylle.

7 (4) § Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuudet

Edellä 4 §:n kohdalla esitettyyn viitaten valiokunta ehdottaa tämän pykälän sijoittamista 7 §:ksi.

Ehdotetun 10 §:n 1 momentin mukaan Kriminaalihuoltoyhdistys voi antaa nuorisorangaistuksen ehtojen rikkojalle kirjallisen huomautuksen. Momentin alkuperäinen sijoitus nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomisen käsittelyä koskevan 10 §:n 1 momenttina ei ole onnistunut. Valiokunta ehdottaa sen siirtämistä uuden 7 §:n 2 momentiksi. Siirron jälkeen 10 § sisältää otsikkonsa mukaisesti pelkästään menettelytapaa koskevia säännöksiä.

9 § Nuorisorangaistuksen suorittaminen

Koska valiokunta ehdottaa 10 §:n 1 momentin siirtämistä toiseen pykälään, on 9 §:n 1 momentissa oleva viittaus 10 §:n 2 momenttiin korvattava viittauksella 1 momenttiin.

Pykälän 2 momentti sisältää säännökset siitä, kuinka valvonta-ajan pidentämistä koskeva asia saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ehdotetun säännöksen sanamuoto on epätasällinen ja valiokunta ehdottaa sen täsmentämistä asian yksilöinnillä.

*10 § Ehtojen rikkomisen käsittely ja
11 § Ehtojen rikkomisen seuraamukset*

Nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomista koskevan asian käsittelytavasta säädetään ehdotetussa 10 §:ssä ja osittain myös 11 §:ssä. Näihin pykäliin on sijoitettu myös ehtojen rikkomuksen seuraamuksia koskevat säännökset. Lakitekniisesti ratkaisu ei ole selkeä. Valiokunta onkin edellä ehdottanut 10 §:n 1 momentin siirtämistä uuden 7 §:n 2 momentiksi. Siirrosta johtuen 10 §:n uuden 2 momentin ja 11 §:n 1 ja 2 momentin viittaussäännöksiä on muutettava.

Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on pitänyt velvollisuuksien rikkomisesta määrättäviä seuraamuksia tehottomina. Erityisesti rangaistuksen täytäntöönpanosta huolehtivalle Kriminaalihuoltoyhdistykselle on haluttu ehdotettua tehokkaampia ja nopeampia keinoja puuttua velvollisuuksien rikkomiseen. On ehdotettu esimerkiksi nuoren noutamista valvojan luokse ja arestityyppisen rangaistuksen käyttöön ottamista. Ehdotusten arviointi ja säädösvalmistelu ei ole tässä yhteydessä mahdollista. Ehdotuksia on tarkoituksenmukaista tarkastella nuorisorangaistuksen myöhempien tai muiden seuraamusjärjestelmää koskevien uudistushankkeiden yhteydessä.

Tuomioistuimen määrättävistä ehtojen rikkomisen seuraamuksista säädetään 11 §:ssä. Ehdotettua säännöstä on pidetty liian väljänä ja on epäilty, että käytettävät seuraamukset olisivat liian lieviä. Valiokunnan mielestä perustelut tämentävät säännöstä riittävästi. Erityisesti lain kokeiluluonteesta johtuen lain sanamuodon tarkoituksellinen väljyys on perusteltua. Kokeiluvaiheen aikana on tähänhetkistä paremmat mahdollisuudet arvioida sanamuodon onnistuneisuutta.

4. Laki rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta

2 §:n 1 momentti. Tuomioistuin voi ehdotetun nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan tuomita ehtojen rikkojan nuorisorangaistuksen sijasta sakkorangaistukseen. Sakkorangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin, mutta tieto nuorisorangaistuksesta ehdotetaan siihen merkittäväksi. Valiokunta ehdottaa johdonmukaisuuden vuoksi, että myös nuorisorangaistuksen sijasta tuomittu sakkorangaistus merkitään rikosrekisteriin.

10 §:n 1 momentti. Momentissa säädetään tietojen poistamisesta rikosrekisteristä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että tieto nuorisorangaistuksesta poistetaan rekisteristä viiden vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä. Valiokunta on edellä ehdottanut, että nuorisorangaistuksen sijasta tuomittu sakko merkitään rikosrekisteriin. Tästä syystä valiokunta ehdottaa momentin 1 kohdan täydentämistä siten, että rikosrekisterimerkintä sijaisrangaistuksesta säilytetään yhtä kauan kuin tieto alkuperäisestä rangaistuksesta.

Valiokunnassa on ollut yhtä aikaa tämän esityksen kanssa käsiteltävänä hallituksen esitys laiksi yhdyskuntapalveluksi (HE 144/1996 vp). Valiokunta on ehdottanut mietinnössään (LaVM 15/1996 vp) tuon hallituksen esityksen hyväksymistä. Asian käsittelyn yhteydessä on havaittu, ettei rikosrekisterilaisissa ole säännöstä siitä, milloin tieto yhdyskuntapalvelusta poistetaan rekisteristä. Sitä koskevaa ehdotusta ei myöskään sisälly mainittuun hallituksen esitykseen. Valiokunta ehdottaa, että 1 momentin 2 kohtaan lisätään säännös yhdyskuntapalvelua koskevan tiedon poistamisesta kymmenen vuoden määräajan kuluttua.

5. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta ja

6. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Valiokunta on ehdottanut edellä mainitussa yhdyskuntapalvelulakia koskevassa mietinnössään hallituksen esitykseen (HE 144/1996 vp) sisältyvien otsikossa mainittujen lakiehdotusten hylkäämistä ja kaikkien tarpeellisten muutosten sisällyttämistä nuorisorangaistusesityksen liitelakeihin. Tämän johdosta valiokunta ehdottaa, että 5. lakiehdotuksen 8 §:n 3 momenttiin ja 6. lakiehdotuksen 1 §:n 3 momenttiin tehdään yhdyskuntapalvelun vakinaistamisesta johtuvat lakitekniset muutokset.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset 2 ja 3 hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että lakiehdotukset 1 ja 4—6 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki**nuorisorangaistuksen kokeilemisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 (3) §

Nuorisorangaistus

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksen 3 §:ssä)

Valvontaan tuomitaan vähintään *neljä*ksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi. Valvonta-aika alkaa toimeenpanosuunnitelman vahvistamisesta.

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosta vastaa Kriminaalihuoltoyhdistys. (Uusi 4 mom.)

3 (2) §

Nuorisorangaistukseen tuomitseminen

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 2 §:ssä)

Samalla kertaa tuomitavista rikoksista tuomitaan vain yksi nuorisorangaistus. Tuomioistuini voi myös tuomita osasta rikoksia nuorisorangaistuksen sekä osasta *sakkorangaistuksen*.

Ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista vastaajaa on *henkilökohtaisesti* kuultava.

4 §

(*Poist.*)

4 (5) §

Täytäntöönpanon aloittaminen

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksen 5 §:ssä)

Nuorisorangaistus raukeaa, jollei sen täytäntöönpano ole alkanut kolmen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

5 §

(Kuten 6 § hallituksen esityksessä)

6 (7) §

Toimeenpanosuunnitelma

(1 mom. *poist.*)

Kriminaalihuoltoyhdistys, tuomitun asuin-

paikkakunnan sosiaalilautakunta ja tuomitulle määrätty valvoja laativat *nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman*, jonka Kriminaalihuoltoyhdistys vahvistaa. Suunnitelmaa voidaan vain erityisistä syistä muuttaa vahvistamisen jälkeen.

Suunnitelmaa laadittaessa tai muutettaessa on tuomittua *henkilökohtaisesti* kuultava.

7 (4) §

Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuudet

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 4 §)

Tuomitulle, joka menettelee vastoin toimeenpanosuunnitelmaa tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on Kriminaalihuoltoyhdistyksen annettava kirjallinen huomautus. (Uusi 2 mom.)

8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 §

Nuorisorangaistuksen suorittaminen

Nuorisopalvelu on suoritettava tuomioistuimen määräämän valvonta-ajan kuluessa. Jos nuorisopalvelun suorittaminen ei tässä ajassa muusta kuin 10 §:n 1 momentissa mainitusta syystä ole mahdollista, Kriminaalihuoltoyhdistys voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kolmella kuukaudella. Jos nuorisopalvelun suorittaminen ei edellä tarkoitettusta syystä ole mahdollista Kriminaalihuoltoyhdistyksen pidentämässä ajassa, tuomioistuini voi pidentää valvonta-aikaa enintään kuudella kuukaudella tai erityisestä syystä katsoa rangaistuksen kokonaan suoritetuksi.

Jos Kriminaalihuoltoyhdistys haluaa saattaa *valvonta-ajan pidentämistä koskevan* asian käsiteltäväksi, sen on laadittava asiasta selvitys viralliselle syyttäjälle. Virallisen syyttäjän tulee viipymättä saattaa asia tuomitun asuinpaikan käräjäoikeuden tai sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka ensimmäisenä oikeusasteena on ratkaissut nuorisorangaistukseen johtaneen rikosasian.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

10 §

Ehtojen rikkomisen käsittely(1 mom. *poist.*)

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

Jos virallinen syyttäjä katsoo tuomitun menettelleen *1 momentissa* tarkoitetulla tavalla, hänen tulee viipymättä saattaa asia tuomitun asuinpaikan käräjäoikeuden tai sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka ensimmäisenä oikeusasteena on ratkaissut nuorisorangaistukseen johtaneen rikosasian.

11 §

Ehtojen rikkomisen seuraamukset

Jos tuomioistuin toteaa tuomitun menettelleen 10 §:n *1 momentissa* tarkoitetulla tavalla, se voi:

1) määrätä hänen valvonta-aikaansa pidennettäväksi enintään yhdellä vuodella; tai

2) tuomita hänet rangaistukseen, joka vastaa nuorisorangaistuksesta suorittamatta jäänyttä osaa.

Jos valvonta-aikaa on pidennetty ja tuomittu edelleen menettelee 10 §:n *1 momentissa* tarkoitetulla tavalla, tuomioistuin voi määrätä hänet 1 momentin 2 kohdan mukaiseen seuraamukseen. Asia saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi siten kuin 10 §:ssä säädetään.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

12—14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4.

Laki**rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/93) 2 §:n 1 momentti ja 10 §:n *1 momentti*, sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n *1 momentti* 22 päivänä joulukuuta 1995 annetussa laissa (1639/95) ja 10 §:n *1 momentti osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla*, seuraavasti:

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen rangaistukseen, oheissakkoon, nuorisorangaistukseen, *nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon*, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakan muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/91) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto

1) ehdollisesta rangaistuksesta, oheissakosta, nuorisorangaistuksesta, *nuorisorangaistuksen sijasta tuomitusta sakosta*, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

2) ehdottomasta, enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta ja yhdyskuntapalvelurangaistuksesta kymmenen vuoden kuluttua sekä

3) ehdottomasta, yli kahden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksesta sekä rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta jättämisestä kahdenkymmenen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

5.

Laki**rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/73) 8 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 27 päivänä maaliskuuta 1992 annetussa laissa (273/92), seuraavasti:

8 §

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka (*poist.*) yhdyskuntapalveluun tai (*poist.*) nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se,

mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

6.

Laki**eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta 30 päivänä joulukuuta 1946 annetun lain (894/46) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 14 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1106/90), seuraavasti:

1 §

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka (*poist.*) suorittaa yhdyskuntapalveluun (*poist.*)

tai (*poist.*) nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää.

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Samalla valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotus 1 käsiteltäisiin valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1996

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Henrik Lax /r, varapuheenjohtaja Matti Vähänäkki /sd ja jäsenet Sulo Aittoniemi /kesk, Juhani Alaranta /kesk, Jouko Jääskeläinen /skl, Juha Karpio

/kok, Anne Knaapi /kok, Pekka Kuosmanen /kok, Annika Lapintie /vas, Kari Myllyniemi /kesk, Reino Ojala /sd, Markku Pohjola /sd, Heikki Rinne /sd, Pekka Saarnio /vas, Säte Tahvanainen /sd ja Jukka Tarkka /nuors.